

Historie KZM

Dorplein

AA - Kroniek Budel

GRENDOVERGANG DE KEMPEN, IN DE "LANGE HEI" (II-slot)

In een dertal Lingots, het personeelsblad van de Kempische Zinkmaatschappij (nu Budelco B.V.), van 1955 vond ik een treffend verhaal over De Kempen. Het is de beschrijving van een voettocht via de Hoortweg naar de Kempen en van daaruit naar de haven van de Zinkfabriek. Het is een verhaal in drie delen, getiteld: "En nu naar de Kempen". Het is geschreven door Quercus, de latijnse naam voor eik, een pseudoniem waaronder Bernard Mous in de Lingot schreef over de tijd van vroeger. Ik vind het zo'n mooi verhaal, dat ik er hier een aantal stukken uit weergeef, zodat U ook kunt genieten van de verteltrant van de heer Mous. Bovendien

Het nu "verboden weggetje" vanaf De Kempen naar de Hoortweg in Dorplein.

heb ik, dat moet ik toegeven, wel een speciale voorkeur voor deze weg die beschreven wordt. In de eerste jaren dat ik werkte, heb ik dat een aantal jaren gedaan op Zinc-Organon (later Akzo-Chemie, nu Allied Signals), gelegen langs het kanaal. Ik reed niet zoals alle anderen, langs de Zinkfabriek naar huis. Als de paden redelijk berijdbaar waren, reed ik altijd richting De Kempen en dan door de bosspaden, door de Hoort, langs het huis van oppasser Beijck en kwam dan, waar nu gemeenschapshuis De Schakel ligt,

weer op de meer gebruikelijke weg terecht. Ik heb nu eenmaal altijd graag door binnenpaadjes gereden. Jammer genoeg mag men nu deze weg niet meer fietsen, want tussen Beijk en De Kempen is deze weg afgesloten. Nu het verhaal:

"En nu naar de Kempen

Wij verlaten node het water in de plas en beek en gaande over de landelijke zandweg zien we op 't laatste stukje woeste grond (onland) links van de weg, een herinnering, een onafgewerkte schans, een batterijstelling, een onderdeel van de Peelraamstelling die in 1940 zo hulpeloos faalde, of liever gezegd, gelukkig dat dit inundatiegebied niet verdedigd is geworden. Links en rechts zijn weilanden waarvan het groen door de zandweg als een ritssluiting zo nauw mogelijk aan elkaar is geregen.

En nu staan we op een driesprong, links de Defensiedijk opgebouwd uit rul zand waarin onze voetstappen zich vormeloos dichtrullen. Heel aardig om deze weg eens te bewandelen. U vindt er vast de rustplaatsen van de kwartels tussen de buntpollen en smelen.

Rechts gaat een smal, ietwat uitgehold, fiets-wandelpaadje bochtig door een groepje masten, grove dennen, een gemeenschap van bomen tot een bos gebundeld. 't Is hier gegaan en 't gaat nog als bij de mensen, de volkeren, de strijd om het bestaan, het zijn of niet zijn; de sterkste groeit 't voordeligst.

In dit smulhuis van de eekhoorns beschouwen we enige bomen aandachtig en wij voorzien nu al dat de takken in grillige vormen zullen uitgroeien en de naalden daaraan een steeds mooiere parasol aan de hemel zullen verheffen en de lucht nog rijker zullen maken aan zuurstof want planten en ook deze dennenaalden ademen die stof uit, die wij mensen juist nodig hebben. De weg wordt nu weer breder. Zo even liepen we tussen de Pinus Silvestris (Pinus = Pijn = Den; Silvestris = bosbewonend) in ganzepas, nu lopen we met tweeën en meer.

Onze wandeling door dit bosje over het door voetstappen gemaakte pad was van korte duur. Mogelijk hebben de meesten "door de bomen het bos niet gezien". Een ander maal zullen we eens een langere wijle vertoeven in deze houtfabriek. Van hun overjas ontdaan door een handige schilshop en tot palen gezaagd huppelen deze bomen in lange colonnes de mijnschacht in. Zij nemen de plaats in van de nu geroofd wordende steenkool - het eeuwen geleden ingekuilde tropenwoud.

Kom laat ons maar doorlopen. 't Is helemaal niet aardig dat dit allemaal nog eens gezegd moest worden. We zijn nu al direct aan de Zuid-Willemsvaart en De Kempen.

Op de kaart is De Kempen aangegeven door een zwarte stip, waarop een vlaggetje, het teken van een grensovergang. Wij hadden een dorp of

minstens een flinke nederzetting verwacht. 't Valt tegen, 't zijn maar vijf beambtenwoningen, één langgerekt huis. Als U belastingbetaler bent, is er nog iets van U bij, ze zijn namelijk rijkseigendom.

De vijf beambtenwoningen; één langgerekt huis.

Hier wonen de Ontvanger Invoerrechten en Accijnzen, de dienstgeleider, de kommiezen, die alle in-, uit- en doorvoer controleren langs de weg en niet minder in de buiken van de vele grote en kleine vracht-, beurt- en tankschepen.

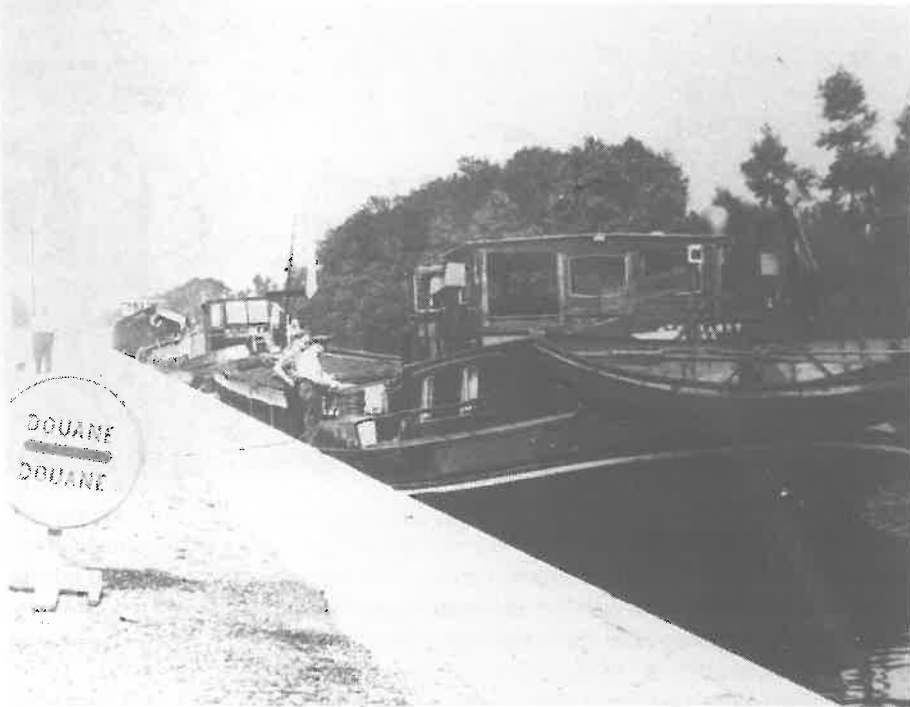
Vóór de woonhuizen staat een gemeenschappelijke waterpomp, over de verkeersweg een barrière, een lange ijzeren slagboom, een tolhek voor mensen die belastbare goederen vervoeren, die door de ambtenaren alleen geopend wordt als alles O.K. is.

De bewoners van deze post behoren bij ons dorp, waar ook een paar collega's wonen. Ze komen bij ons winkelen, pikken in Dorplein een bioscoopje of leggen een kaart.

Ziet U weleens zo'n veldgrijze beambte met melkbussen op de bagagedrager? Ze doen hun plicht in een afgelegen oord. We willen niet ruilen. We voelen ons een beetje verwend met die winkel vlakbij en die aan-huis bezorging. Mogelijk bezitten wij al spoedig een "kijk-grijp" een zelfbedieningswinkel en de kommiezen-gezinnen zullen nog jaren comfort moeten missen. We maken een praatje met een paar ambtenaren, die 't steeds druk hebben

met schippers, chauffeurs en reizend publiek te woord te staan of te onder-
vragen. Ze geven aanwijzingen, houden passencontrole en vullen formu-
lieren in. Stuk voor stuk wonen deze tolbeambten graag in de Kempen. Hun
enige wens is weg te zijn, overgeplaatst te worden, tegen de tijd dat hun
kinderen leerplichtig zijn geworden.

Ze vertellen dat het moeilijker is een schip te visiteren dan een compleet
woonhuis. Wij geloven deze mannen van gezag, die steeds soepeler kun-
nen optreden met de nog (te) karige Benelux-overeenkomsten.

Een douanier staat klaar om een blik onder de luiken te werpen.

We steken een sigaret op en één der beambten ziet natuurlijk de banderol
(smal papieren (belasting)strookje op de smalle zijkant van het doosje),
neemt dit ter hand en geeft ons aanschouwelijke theorie omtrent het opge-
plakte benelux-zegel. Links en rechts staan de monogrammen B.N.L. van
België-Nederland-Luxemburg, kunstig ineengevlochten en dat geeft een
beeld van sterkte, van vereniging. Dan zien we ook links op het strookje de
Belgische leeuw, in 't midden de Nederlandse leeuw (inderdaad een man-
nelijk dier) met kroon, twee gekruiste zwaarden plus de zeven pijlen ge-
klemd in de opgeheven klauw en dan rechts de gekroonde leeuw van
Luxemburg.

Ziezo, dat weten we weer. We horen dat de veldgrijze uniforms, de beste
kleur bij de velddienst, ingesteld werd in 1945. Daarvoor surveilleerden de
grensbewakers in burgertenu, doch steeds herkenbaar aan laarzen
(schoenen met beenkappen), een hoed en "de puntstok". De laatste was
rijkeigendom en 't voorschrift van meedragen, ook bij rijwielpatrouille, be-
stond ook, een ouderwetse maatregel in een moderne tijd.

Expeditiekantoor, woning, café en winkel van de familie Ceyssens.

Er staat nog een tweede huis, maar dan ook verder niets in de Kempen.
Dat is een expeditiekantoor annex woning en vergunning-localiteit van de
familie Ceyssens en in die tapperij bestellen we een frisse drank. Coca-cola
wil er wel in bemerken we en het bier is ook wel eens slecht geweest den-
ken we, nu we een reclamewandspreuk bij het buffet zien hangen, waarop
met opvallende opdruk staat: "Het bier is weer best". We proeven van dat
beste bier en inderdaad, na een lange wandeling, 't is bij mate gedronken,
een godendrank. We nemen een driepoot, die staat vast.

In deze nering was het eertijds een komen en gaan van schippers en
scheepsjagers. De eersten komen nog, het beroep van de laatste verschaft
in deze streken geen boterham meer. Vóórdat de motoren in de schepen
waren aangebouwd was tijd ook geld. Een paard werd dan voor één of

meer schepen gespannen en moest aan een lange jaaglijn de vrachtschepen voortzeulen. De scheepsjager en z'n paard liepen dan over het verhoogde jaagpad bijlangs de Zuid-Willemsvaart die van 1822-'26 gegraven is van 's Hertogenbosch tot Maastricht door Belgisch Limburg in die tijd dat Nederland en België nog één waren. De ontwerper A.F. Goudriaan (1768-1829) zal toen niet voorzien hebben dat zijn werk nog verlengd zou worden en zo vele zijtakken zou krijgen.

Tegen de avond dan werden de schepen varende in deze contreien hier aan de wal gemeerd, de jagers stalden de trekpaarden in de nóg aanwezige paardestallen en sliepen zelf ook in dit logement van de familie Ceyskens, om 's morgens vroeg weer aan te spannen en weg te trekken.

De nu bejaarde weduwe mevrouw Ceyskens (88) was dan al te voet op weg naar Weert om inkopen te doen. Over vermoeidheid werd toen niet gesproken. Er werd niet geklaagd en toch 't regende weleens, 't waaide wel eens hard, er lag wel eens sneeuw, de weg was ook wel eens glad.

Drie generaties expeditrices. V.l.n.r.: Marie Ceyskens bekend als Marie van de Kempen oftewel tante Marie oftewel Marie van de Paol (dochter); Sophie van Beek-Broers (kleindochter); Sophie Ceyskens-van Keulen, echtgenote van Louis Ceyskens (Louis van de Paol).

**"Die zijn vrouw lief heeft, houdt haar voor ogen",
zei de schipper en spande haar in de lijn.**

Er waren vroeger ook schippers, in andere provinciën leven en varen er nog van bedoeld soort, die zich de jaagkosten bespaarden en hun vrouw in de borstriem van de treklijn lieten hangen. Voetje voor voetje, nog minder snel dan stapvoets, zeulden deze slavinnen hun kostwinning en woning naar een telkens andere bestemming. Veel schippers verlieten op gezette tijden het roer om de vrouw af te lossen en lieten de kinderen, die op eigen benen konden staan, ook meetrekken,

We horen meerdere scheepsroepers, korte stoten. Sommigen van ons spreken verschillende talen, doch deze taal verstaan we niet. De schippers gaan op een holletje 't kantoor binnen, eerst bij mej. Ceyskens, dan vlug naar de douane want.... Wie 't eerst maalt, vaart weer 't eerst en vooral op de tijdrovende Zuid-Willemsvaart met z'n 24 sluizen waarvan alleen al 16 van Den Bosch naar hier, is tijd ook geld.

We zijn nu weer buiten, lopen nog even naar de ijzeren landspaal. Aan onze kant zien we de leeuw en z'n Belgisch vrouwtje staat op de andere zijde. Zij heeft de kroon thuis gelaten, hebben we zoëven gehoord, Vlakkij rechts, we lopen er even naar toe, dat mag van de "Hollandse" Ambtenaren, is het Belgische douanekantoor, de grenspost, met vriendelijke douaniers in een aardig uniform. Een kantoor plus café zoals bij de familie Ceyskens is ook hier onmisbaar.

Drukte aan grensovergang De Kempen.

Als we straks thuis zijn, hebben we een waarlijk grote en groteske wandeling gemaakt. Wij startten in Noord-Brabant, wandelden door een

stukje Limburg, vertoefden even in België ook Limburg, en kwamen later in Noord-Brabant terug. We waren in twee provincies, twee landen, in alle opzichten een grensgebied, hier ongeveer eindigt immers de zand- en heidestreek, De Kempen van de Belgische provincies Antwerpen en Limburg langs de Nederlandse grens en de zuidelijke streek van de Meierij van 's Hertogenbosch en begint het eenzame gebied De Peel op de grens van Noord-Brabant en Limburg.

En nu gaan we met het water, dat zich zelf binnen smokkelt, mee in de richting Haven-Sluis XVI. Dit water draagt onze tankers, de Kempenaars en zo vele andere boten naar onze haven, waar de eersten de zwavelzuur op-slokken en de anderen laden of lossen. Veel schepen varen ons tegemoet. De golven klotsen en kussen de boeg en achter de schroef is een wilde werveling in het water dat nu een wit getrokken streep achter laat.

We zien de schippers aan de roeren staan, horizontale en verticale. Ze laten zich slepen, stomen en varen met behulp van ingebouwde motoren, aanhangmotoren of opduwers bij iedere weersgesteldheid, behalve bij ijs-gang, hun vracht naar telkens andere bestemmingen, meren iedere avond aan onbekende dijken en kaden doch slapen steeds in een vertrouwde omgeving, hun woning.

Ondanks het gehakkepuf op- en achter de schepen beloven de schippers met een eerste gunstige wind hun verleend, de vracht op de bestemde plaatsen te zullen brengen. Zij beloven dat schriftelijk.

Ze zijn allen schipper naast God. Ze zijn geregelde beursbezoekers en op gezette tijden draaien ze aan knoppen om het weerbericht aan de weet te komen en zij luisteren 's morgens met volle aandacht naar de radio als wij de waterstanden verwisselen voor vrolijke morgenklanken. De meeste schippers zijn trouwens zelf mans genoeg, 't komende weer bij benadering te gissen. Hun gezicht is gerimpeld van 't aanhoudend turen op de waterspiegel en in de lucht. Ze varen nu nooit eens in de lekkere schaduw en de nek is dieper gegroefd dan misschien mooi is. Ze zagen de eilanden van de waterkant, aanschouwden de plaats precies waar Rijn en Waal uiteengaan. Zij zagen ook de bruggen van de onderkant waarover mensen lopen, auto's jakkeren en treinen rijden; bruggen waarover zij "och arme" soms bruggeld moeten betalen.

Onder ons gezegd, psst, niet verder vertellen: "Er heerst op dit kanaalwater een erge ziekte, alle schippers en schepelingen zijn al besmet met deze ziekte. D'r is geen kruid tegen gewassen. 't Begint al bij de eerste sluis of brug. 't Is de sluisziekte. En de goede moed, het beste humeur komt pas terug als de laatste sluis uitgevaren is.

We zijn nu half weg de haven en zien rechts de "Laura-bossen". Hier groeiden ook mijnstutten, en vlak daarbij woont Peeters, de boer en hier zou een bord kunnen staan met opschrift: "Hier zet men aardappels en over?" De eters in de Cantine en veel mensen in 't dorp eten van zijn aardappels en

hij is ook veerbaas. 't Mag hem ook niet hinderen dat zijn kinderen naast de onze in de schoolbanken schuiven.

Links zien we dan weer woeste grond en aan de overkant van het ven ons dorp met z'n vergezichten, waar de vrije wandelingen voor het opscheppen en de zonnebaden niet op de bon zijn.

De haven van de Zinkfabriek, "De machinist geeft de kraan en grijper geen rust".

We lopen nog even rechtdoor tot midden op de brug. Vanaf deze plaats aanschouwen we een panorama beslist mooi, om even stil te staan en te kijken. Een fijne plek om te baliekluiven. Er is nog een korte broek bij ons en 't was te denken; op echt jongensmanier gooit hij iets op het water wat net zo goed in zijn mond had kunnen blijven. Een grotere gooit een houtje op het water. 't Stoot cirkelkringetjes af en draait en tolt tot het zwaarste punt achter lig en koerst met de stroom mee. Goed geverfde schepen liggen met open laadruimen in de haven. De twee kranen rijden en rammelen z'n best. De machinist geeft de kraan en grijper geen rust. Vlakbij zijn zitplaats is een vuurgloed. Het tempo is haastig. Op kratten geladen zinkblokken (telkens twee ton) dalen af op de buikdelling van het propere schip.

Lingot's zijn dat. Neen, dat zijn niet die couranten van dhr. Rooymans. Och ja, daar schiet ons toch nog iets te binnen. De papieren Lingot's laten zich ook opstapelen. Ze zijn dat door hun inhoud en aard wel waard."

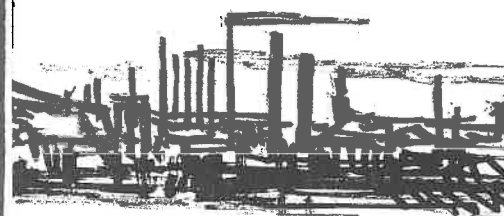
Harrie Jaspers

Bron:

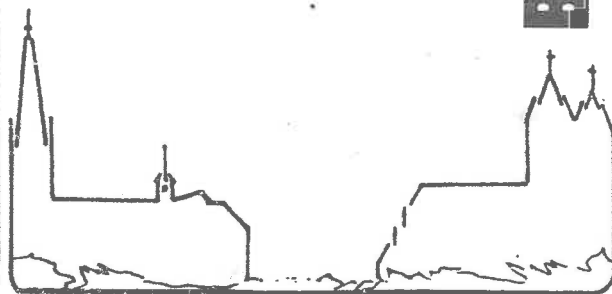
Harrie Jaspers. "Grensovergang de Kempen in de lang Hei deel 2" 1996
in: **Aa-kroniek** (uitgave van Heemkundekring 'De Baronie van Cranendonck')
15^e jaargang 1996 nr 2 blz 61-70

AA - KRONIEK

Uitgave van de Heemkundekring Budel en Cranendonck

Historie KZM

KZM

HEEMKUNDEKRING

BUDEL EN CRANENDONCK